

בין "ריח" ל"ניחוח" – בין מוטיבציה למימושה

עיון בפרשת השבוע על פי ה"הכתב והקבלה"

מעון, וזהו תכונת הצדיק הגמור, רוחו שפל בקרבו ודעתו וחכמתו מושלים על רוחו, מעירים אותו לעת הנכון כפי התורה והחכמה ויצוהו להתלבש במדה ידועה, ולהעלותה לפעול בה פעולה של חכמת התורה, וכל מי שאינו שליט ברוחו ומניחו להגביה עצמו כפי שרירותו, כמעט יעבור על קלות וחמורות, אבל המושל ברוחו ושולט עליו להשפילו עד שלא יעלה כ"א ברצון הלב בחכמה ודעת, יוכל לקיים הכל ותעלנה בידו תורה ומע"ט, והכנעת הרוח והשפלתו הוא העיקר בכל הקרבנות.

5. עולת רא"ה ב', עמ' ק"ט

הוא מתונים בדין והעמידו תלמידים הרבה ועשו סייג לתורה. יש חסרון בטבע האדם, שמה שהוא חפץ הוא הרבה מאד, וכשאינו יכול להגיע למבוקש שלו הוא מניח ידו ואינו חפץ להשתלם כלל. ובאמת אע"פ שצריך לחפון הרבה, מ"מ כשאין עולה בידו הרבה צריך להוקיר הרבה כמה שיעלה בידו. והנה מתנינות הדין היא הכנה כדי להוציא הדין לאמתו, ויכול בעל-דין לומר הרי גם אחרי המיתון היותר גדול אינני בטוח שאכונן לאמת האמתית, א"כ ע"כ צריך אני לסמוך כי הקב"ה מקבל המוסכם מהשכל האנושי, א"כ מה צורך כלל במתינות, אפסוק כפי המשקל הראשון, ע"כ אמרו לא כן הדבר, שבאמת יש חפץ נטוע באדם לחשוך לאמת היותר עליונה, אע"פ שאינו יכול להגיע אליו, מ"מ תועלת רבה יש בדבר שע"כ הוא מזדרז להוציא אל הפועל כל מה שיש בכחו מבקשת האמת, וזהו חובת האדם להתקרב כל מה שיוכל למבוקש הרם, גם שאינו יכול להגיע לו בשלימות, ע"כ הווי מתונים בדין.

6. אורות התורה ט', ג'

תלמידי חכמים שתורתם אומנותם צריכים להשתדל, שתהיה דרכם נכונה לפניהם, מטרתם צריכה שתהיה ברורה להם, כדי שיחיה רוחם אמיץ ודעתם שוקטה, נוחה ומיושבת. אמנם גדול הוא מאד אותו הכלל הנשגב "לא עליך המלאכה לגמור ולא אתה בן הורין להכביל ממנה", ואם כן אין כל כך צורך על דבר ציור של התחזקות לעבודת התורה בענין הקפת כלל ידיעותיה. אכן זה משמש הוא לתן מנוחה ללב למען יעסוק בכל ענין וענין ברוח בטוח ושוקט, שלא יטרידהו ענין אחר, או דאגה כללית של גמר הידיעה הכלתי אפשרית, מלמצא רצון בעבודתו הפרטית.

אליו יושאל לו בלשונינו לשון ריח כבאיוב מרחוק ריח מלחמה שפי' ירגיש, ואמר א"כ כל המביא קרבן יתן דעתו לעשות תשובה ולהתקרב אליו ית' עד שמקרבן זה ריח ה' מעשיו הטובים שיעשה מהיום, עכ"ד. ... וליתר ביאור ארחיב קצת הדברים והוא, ריח נחוח, השפלת הרוח והכנעתו, ריח כמו רוח, ... כי כל פעולת הריח תחלתו אמצעותו וסופו הוא ע"י הרוח, ... וכבר מצאנו שישמש המקרא פעל ריח ע"ש הרוח (ישעיה י"א) והריחו ביראת ה' שפירש"י ימלא אותו רוח יראת ה' ודומה בזה שם ריח לשם טעם, אשר יורה על בחינה גשמית ממשית, כמו וחיך אוכל יטעם, ועל בחינה שכלית כמו טעמו ודאו כי טוב ה', כה שם ריח יורה על התפשטות קיטור הגשמי ועל התפשטות חפץ ורצון הפנימי. ... ניחוח, שרשו נוח ויורה על השפלה וירידה, כאשר יניח ידו (פ' בשלח) הפך כאשר ירים ידו. וכ"ד רבותינו באמרם (זבחים מ"ז) לשם נחת רוח כלומר לשם השפלת הרוח והכנעתו; נחת כמו נחת זרועו יראה (ישעיה למ"ד) ר"ל השפלת זרועו והורדתו (ע"ש רש"י ור"ש ב"מ), מפני שמי נחת הוא (מלאכי ב') שהוא לשון הכנעה (בברש"י ברכות ד"ב), וכפל החי"ת בנחוח להורות על חוזק ההשפלה והכנעה. ושם רוח יורה בכ"ק על הכח הגדול שבנפש האדם שבו חושב מחשבות כמ"ש רנ"ו כי נטועים בנפש האדם כחות והפוכי כחות, ואלה הכחות שוקטים נחים בנפש, לא ימושו ממקומם ואינם מתפשטים בלב כלל כל זמן שאין הרוח נושב בהם, הדמה בדעתך שהאדם יושב ואינו חושב מחשבות כלל, לא ירגיש שום כח מכחות נפשו, לא אהבה ולא שנאה לא רחמים ולא אכזריות, עד שיתעורר אחד מהם על ידי הרוח, על דרך משל שהחל לחשוב ברוב עשרו ברוחב לבבו יתפשט רוחו בכח הגאווה שבו וירויחנה עד שתמשול בלב ועבר עליו רוח הגאווה ותמלא הנפש כולה מחשבות גאווה, וכן באיזה כח שיתלבש הרוח ויוציאהו ממסגרותיו וירחיבנה וכמ"ש ועבר עליו רוח קנאה ולא יכול עוד להתאפק, וקנא את אשתו, כי כשהרוח יגביה עצמו ועולה על הלב יבא לידי המעשה, וכן בכל דבר ודבר לטוב ולרע; ומדת שפל רוח הוא שרוחו שפלה בקרבו ואינו מגביה עצמו, לפי שמשפיל רוחו ומכניעו למטה ואינו מניחו לעלות על הלב, וכשמתלבש בכח ידוע שאינו נכון כפי דרך חכמת התורה, משפילו למטה וכובש אותו במקומו, וזו מעלה נפלאה, כי בהיות הרוח נשפל ולא יעלה כ"א ברצון האדם, יוכל לקיים כל המצות ולהשתמר

1. ויקרא א', ט"ו, ו' י"ד

(ט) ... והקטיר הכהן את הכל המזבחה עלה אשה ריחו זיוון ליהוה: ...

(יד) ... מזבחות פתים תקריב ריחו זיוון ליהוה:

2. רש"י ויקרא א', ט'

ניחוח – נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה לנוני:

3. מורה נבוכים א', מ"ז

... למה הושאלו לו ית' השמע והראות והריח, ולא הושאלו לו הטעם והמישוש – ומשפט רוממותו ית' מן החושים החמישה – אחד, והחושים כולם חסרון בבחינת ההשגה – ואפילו למי שלא ישיג אלא בהם – להיותם מתפעלים, מתפסקים, כואבים, כשאר הכלים. ... ואם תשולל ממנו השגת אחד מהם, תתחייב שלילת השגתם כולם (רצוני לומר, החמשה חושים), ואם תחייב לו השגת אחד מהם ... – יתחייב שישגי כל מושגיהם החמישה. ומצאנו ספרינו אמרו, 'וירא יי', 'וישמע יי', 'וירח יי', ולא אמרו, 'ויטעם יי', 'וימישש יי'. ונאמר, שעילת זה – מה שהתישב בדמיון כל אדם, שהאלוה לא יפגוש הגשמים פגישת גשם לגשם, שהרי אף בעיניהם לא יראוהו; ושני החושים האלה – רצוני לומר, הטעם והמישוש – לא ישיגו מורגשיהם עד שימששום. אמנם חוש הראות והשמע והריח ישיגו מורגשיהם, ואף על פי שהעצמים ההם, הנושאים לאיכויות ההם, רחוקים מהם – על כן היה נאות ליחסם לאלוה בדמיון ההמון.

4. הכתב והקבלה ויקרא א', ט'

עולה אשה ריח נחוח. היטב אמר בזה בס' מעשי ה' (מאמר ב' פ' כ"ז) מה שנאמר בקרבנות ריח ניחוח לה', לא לספר מעלת הקרבנות בא כ"א מעשה האיש ומחשבותיו, כי המביא קרבן לא יחשוב שבקרבנו לבד נתכפר עונו, אבל יעלה בדעתו שקרבנו אינו כ"א ריח ניחוח אל מה שהוא עתיד לעשות, ואם איננו מתקן מעשיו נאמר עליו, למה לי רוב זבחיכם, והושאל אליו ית' לשון ריח ניחוח, כי כאשר הריח הטוב הבא מרחוק עד על הדבר בעצמו היותו טוב, כמו כן יהיה הקרבן לפני ה' כמבשר על המעשים הטובים שעתידי המקריב לעשות מכאן והלאה, ונקרא ריח כי על כל דבר נרגש אל המרגיש טרם בוא